

2. Кучерявий В.П. Рекультивация та фітомеліорація / В.П. Кучерявий, Я.В. Генік, А.П. Дида, М.М. Колодко. – Львів : Вид-во ГАФСА, 2006. – 116 с.

3. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України / за ред. О.Г. Осауленка / відп. за вип. П.П. Забродський. – К. : Вид-во ДП "Інформаційно-аналітичне агенство", 2009. – 566 с.

4. Генік Я.В. Фітомеліорація та рекультивация як складники сталого розвитку територій / Я.В. Генік // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 8-12.

5. Кучерявий В.П. Фітомеліорація / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2003. – 540 с.

6. Генік Я.В. Екологічні основи лісової фітомеліорації та рекультивации порушених земель / Я.В. Генік // Лісове господарство, лісова, паперова та деревообробна промисловість : міжвід. наук.-техн. зб. – Львів : Вид-во НЛТУ України. – 2007. – Вип. 33. – С. 33-37.

Генік Я.В. Ревитализация почвенного покрова как основа возобновления ландшафта

Приведены основные факторы нарушения почвенного покрова и перечень мероприятий из ревитализации ландшафтов в зависимости от степени изменения условий местопроизрастания. Рассмотрены принципы формирования растительности на возобновленных землях.

Ключевые слова: нарушены территории, ревитализация почвенного покрова, фитомелиорация, рекультивация, возобновление ландшафта.

Henyk Ya.V. Revitalization of soil as a basis for recovery of landscape

Provided main factors for changes of soil, and list of events on revitalization of landscapes depending on stage of changes of conditions of growing places. Reviewed principles of forming the plants in recultivated soils.

Keywords: damaged territories, revitalization of soil, fitomelioration, recultivation, renovation of landscape.

УДК [33+34:330.15](327)

Доц. І.А. Дубовіч, канд. геогр. наук –
НЛТУ України, м. Львів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОГО ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Звернено увагу на актуальність дослідження охорони, відтворення та використання природних ресурсів у прилеглих до кордону територіях. Подано основні правові акти, які регулюють в Україні умови транскордонного співробітництва у сфері охорони довкілля й використання природних ресурсів, а також порядок доступу до екологічної інформації. Запропоновано увести в еколого-економічний цикл наук такий науково-дослідний напрямок як "транскордонне еколого-економічне право". Проаналізовано науково-дослідний напрям – транскордонне еколого-економічне право.

Ключові слова: природокористування, економічне право, транскордонне еколого-економічне право, транскордонне співробітництво, транскордонна екологізація економіки, екологічна економіка, сталий розвиток.

У зв'язку з екологічними, економічними, правовими та іншими змінами, що відбуваються у наш час в Україні та сусідніх державах, особливого значення слід надавати вивченню проблем охорони, відтворення та використання природних ресурсів у прилеглих до кордону територіях. Адже від ефективного використання природних ресурсів та забезпечення охорони довкілля в прикордонних регіонах залежить не тільки стабільне функціонування економіки на регіональному рівні, добробут населення, безпека життєдіяльності людства і перехід до концеп-

ції сталого розвитку, але й добросусідські взаємовідносини між суміжними державами. Порушення умов природокористування та охорони довкілля на прилеглих до кордону територіях між державами-сусідами часто призводять до міжнародних непорозумінь. Тому використання природних ресурсів і пов'язане з ним відповідне антропогенне навантаження на довкілля є той напрям людської діяльності, який визначає широке коло транскордонних екологічних, економічних, правових та інших проблем, вирішення яких неможливе без спільної активної участі представників держав-сусідів різних рівнів (національний, обласний, районний, локальний).

Зазначимо, що основні чинники транскордонного економіко-правового регулювання природокористування пов'язані з прогресуючою деградацією природного довкілля, нераціональним використанням природних ресурсів та екологічною безпекою. Ці проблеми набули особливого значення наприкінці XX – початку XXI ст. під впливом науково-технічного прогресу, що зумовлює зростання техногенного навантаження на природу й спричиняє негативні наслідки для довкілля.

Оскільки нераціональне використання природних ресурсів та погіршення стану навколишнього природного середовища в прикордонних регіонах призводять до зниження продуктивності сільського, лісового, рибного та інших господарств, то сьогодні надзвичайно важливо на міждержавному транскордонному рівні врегулювати економіко-правові відносини.

Сьогодні значною мірою природокористувачі та управлінські структури в прилеглих до кордону областях ігнорують правила щодо умов використання й відтворення природно-ресурсного комплексу та охорони довкілля відповідно до міжнародно-правових норм та принципів сталого розвитку. Ці та інші проблеми призвели до того, що в прикордонних регіонах стан довкілля, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки можна характеризувати як кризовий. Він формувався впродовж тривалого періоду і його основні причини пов'язані з порушенням принципів сталого розвитку та екологічної економіки.

Екологічна ситуація, що склалася в прикордонних регіонах України та її сусідів, є результатом того, що раніше економічний розвиток цих країн планувався і здійснювався без врахування екологічних інтересів населення та еколого-правових норм. Вирішення в наш час цих проблем нерозривно пов'язане з економічними інтересами та відповідним забезпеченням екологічного законодавства держав-сусідів.

Наприклад, останнім часом дедалі більше трапляються випадки, коли з сусідніх держав, через стічні води, атмосферне повітря тощо, в Україну потрапляють різні токсичні відходи, які є шкідливими як для здоров'я населення, так і взагалі для навколишнього природного середовища. Від такого забруднення найбільше потерпають жителі прикордонних регіонів.

Тому сьогодні головними принципами транскордонного співробітництва у сфері природокористування має бути: створення спільних органів (держав-сусідів) або відповідних організаційних структур управління і контролю на прилеглих до кордону територіях; налагодження системи прикордонного моніторингу, який би враховував інтереси держав-сусідів, а також відповідав міжнародним вимогам щодо раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів; гармонізація природоохоронного законодавства європейських держав,

спрямованого на вирішення міждержавних проблем природокористування на різних геопросторових рівнях та ін.

Із наведеного вище зрозуміло, що важливим напрямом підвищення ефективності природокористування та охорони довкілля на прикордонних територіях є міжрегіональне транскордонне узгодження еколого-економічних інтересів підприємств, установ, організацій, суспільства загалом та окремих індивідів. Відображаючи еколого-економічні інтереси населення в прикордонних регіонах, необхідно створити оптимальні умови для поєднання економічного розвитку з природокористуванням та охороною довкілля. Це можливо шляхом ефективного транскордонного економіко-правового регулювання природокористування, охорони навколишнього природного середовища та ін.

В Україні основними правовими актами, які регулюють умови транскордонного співробітництва у сфері охорони довкілля й використання природних ресурсів, а також порядок доступу до екологічної інформації, є Конституція України (від 28 червня 1996 р.), Закони України "Про транскордонне співробітництво" (від 24 червня 2004 р.), "Про охорону навколишнього природного середовища" (від 25 червня 1991 р.), "Про інформацію" (від 2 жовтня, 1992 р.) та інші закони, а також різні міжнародні конвенції (Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі віддалі (Женева, 1979); Конвенція про контроль транскордонних перевезень токсичних відходів та їх видалення (Базель (Швейцарія), 1989); Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій (Гельсінкі (Фінляндія), 1992); Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер (Гельсінкі, 1992) та інші угоди, які регулюють міжнародні відносини у цій сфері [2]).

Серед міжнародних конвенцій стосовно екологічної інформації особливе місце займає Оргуська конвенція "Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля". Ця конференція відбулася під егідою ООН 25 червня, 1998 р. у м. Оргусі (Данія) і стала: 1) надзвичайно важливим кроком у доступі до екологічної інформації; 2) ключовим пунктом у справі участі громадськості у процесі прийняття рішень з питань, які стосуються довкілля; 3) важливим компонентом національних та міжнародно-правових систем, що закріплюють право громадськості до правосуддя у сфері охорони довкілля тощо. Україна була однією з перших держав, яка підписала Оргуську конвенцію. Цю конвенцію ратифіковано Парламентом України (6 липня, 1999 р.).

Оскільки для ефективного й об'єктивного транскордонного економіко-правового регулювання потрібна детальна інформація про використання, відтворення та охорону природних ресурсів (ґрунтів, вод, повітря тощо) на прилеглих до кордону територіях сусідніх держав, а можливість доступу до повної та достовірної інформації не завжди існує, то нині необхідно увести в еколого-економічний цикл наук такий науково-дослідний напрям як транскордонне еколого-економічне право або транскордонні еколого-економічні правові відносини.

Що слід розуміти під транскордонним еколого-економічним правом? Транскордонне еколого-економічне право – це сукупність міжрегіональних транскордонних принципів і норм, які регулюють відносини між суб'єктами міжнародного права (області, району, населеного пункту, неурядових структур тощо,

що створені на підставі договорів) у процесі транскордонного еколого-економічного співробітництва.

Науково-дослідний напрям транскордонного еколого-економічного права дає змогу вирішити чимало існуючих міждержавних проблем у сфері природокористування, охорони довкілля тощо. Це допоможе: створити атмосферу взаємної довіри і поваги між сусідніми державами; створити сприятливі міждержавні (двох і більше держав-сусідів) умови для наукових еколого-економічних досліджень на прилеглих до кордону територіях; активніше включатися в еколого-економічне міжнародно-правове співробітництво на різних прикордонних рівнях (мікро-, мезо-, макро-); створити ефективну міждержавну систему транскордонного управління й контролю у сфері охорони природних ресурсів (водних, земельних, біологічних та ін.); впливати на екологічне виховання населення прикордонних районів суміжних держав тощо.

На основі дослідження, регулювання, впровадження та реалізації транскордонного еколого-економічного права, стимулюються соціо-еколого-економічні заходи, спрямовані на вивчення шляхів вибору ефективної геопросторової організації господарства в умовах обмежених природних ресурсів, необмежених потреб суспільства та нестабільних умов екологічної безпеки в прикордонних регіонах.

Для оптимального і водночас об'єктивного транскордонного природо-ресурсного регулювання, дослідження мають проводити одночасно спеціалісти двох (чи більше) сусідніх держав, а нормативно-правові принципи природокористування на прилеглих до кордону територіях повинні відповідати засадам сталого розвитку та екологічної економіки, а також міжнародно-правовим нормам у сфері використання, відтворення та охорони природно-ресурсного комплексу.

Вивчення ситуації природокористування та стану довкілля у прикордонних регіонах суміжних держав потребує здійснення аналізу за такими показниками: географічне розташування, природні умови і ресурси, історико-географічні особливості розвитку, екологічний стан, еколого-політичні та правові аспекти, рівень економічного і соціального розвитку, структура господарства, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, демографічна ситуація, екологічне виховання населення, соціально-психологічний клімат тощо.

Враховуючи швидкі соціальні, екологічні, економічні, політичні, правові та інші зміни, що відбуваються у зарубіжних регіонах сусідніх держав, необхідно також проаналізувати низку особливостей прикордонних областей: ефективність використання соціально-економічного потенціалу, яка пов'язана з територіальними умовами та природно-ресурсним комплексом; інтелектуальний потенціал регіону; зміни методів господарювання; ринкові відносини; приплив іноземного капіталу; відмінності законодавства тощо. Водночас потрібно враховувати й рівень освіченості населення прикордонних регіонів, розуміння та реалізацію принципів екологізації економіки, екологізації освіти, екологізації суспільства загалом, що може позитивно або негативно впливати на транскордонні еколого-економіко-правові відносини.

Отже, для правового еколого-економічного регулювання, умов охорони, використання й відтворення природних ресурсів у прикордонних регіонах необхідно комплексно вивчати природно-ресурсні, інтелектуальні, матеріально-технічні та інші потенціали цих регіонів і, відповідно до їхніх особливостей, науко-

во обґрунтовувати транскордонні еколого-економіко-правові взаємовигідні зв'язки, співпрацю у природоохоронній сфері тощо.

У складі механізму транскордонного еколого-економіко-правового регулювання поєднуються не тільки економічні регулятори, але й екологічні та правові чинники. Це означає включення організаційно-правової, інституційної, функціональної та екологічної й економічної систем на прикордонному рівні суміжних держав.

Еколого-економічний механізм правового регулювання у межах прикордонних територій суміжних держав забезпечує: збалансованість екологічних та економічних інтересів; гармонійну взаємодію суспільства й природи; ефективне використання, відтворення та охорону природних ресурсів, а також формування системи управління і контролю відповідно до засад сталого розвитку; запобігання екологічно шкідливій діяльності; підвищення рівня екологічної безпеки; створення умов економічного стимулювання природокористувачів у дотриманні еколого-правових норм тощо.

Висновки. Для вироблення ефективних стратегій транскордонного еколого-економіко-правового регулювання у сфері охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів на прилеглих до кордону територіях та формування відповідної екологічної свідомості населення, яке проживає на прикордонних територіях, необхідно: детально вивчити еколого-економічні та правові особливості в прилеглих до кордону областях; науково обґрунтувати в потребі інтеграції прикордонних регіонів суміжних держав в єдине концептуальне ціле; розробити відповідні механізми ефективного міждержавного управління і контролю щодо охорони, відтворення та використання природних ресурсів на прикордонних територіях тощо.

Література

1. **Дубовіч І.А.** Особливості та перспективи розвитку міжнародної екологізації економіки // Ecological economics and sustainable forest management: developing a transdisciplinary approach for the Carpathian Mountains. Edited by I.P. Soloviy, W.S. Keeton. – Lviv : Ukrainian National Forestry University Press, Liga-Pres, 2009. – P. 96-105.
2. **Дубовіч І.А.** Транскордонна еколого-економічна співпраця у сфері використання й охорони водних ресурсів // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5. – С. 73-79.
3. **Малишко М.І.** Екологічне право України : навч. посібн. – К. : Вид-во Юридична книга, 2001. – С. 148-159.
4. **Туниця Ю.Ю.** Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 298 с.
5. **Туниця Ю.Ю.** Економіка і ринок: подолання суперечностей. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 314 с.

Дубович И.А. Теоретико-методологические основы трансграничного экономико-правового регулирования природопользования

Обращено внимание на актуальность исследования охраны, воспроизводства и использования природных ресурсов на прилегающих к границе территориях. Приведены основные правовые акты, регулирующие в Украине условия трансграничного сотрудничества в сфере охраны окружающей среды и использования природных ресурсов, а также порядок доступа к экологической информации. Предложено ввести в эколого-экономический цикл наук такое научно-исследовательское направление как "трансграничное эколого-экономическое право". Проанализировано научно-исследовательское направление – трансграничное эколого-экономическое право.

Ключевые слова: природопользование, экономическое право, трансграничное эколого-экономическое право, трансграничное сотрудничество, трансграничная экологизация экономики, экологическая экономика, устойчивое развитие.

Dubovych I.A. Theoretical and methodological grounds for cross-border economic and legal regulation of the natural resource management

Attention is paid to the relevance of studies on natural resources protection, restoration and use in the surrounding to the Ukraine border areas. The basic regulations governing the conditions in Ukraine cross-border cooperation in environmental protection and natural resources use, and also for access to environmental information have been presented. It is proposed to introduce such direction as "transboundary environmental and economic law" into ecological-economic cycle of scientific fields. A cross-border environmental and economic law is in the focus of the analyses as the research direction.

Keywords: natural resource management, economic law, transboundary environmental and economic law, transboundary cooperation, cross-border greening of economics, ecological economics, sustainable development.

УДК 630*431

Доц. А.Д. Кузик – Львівський ДУ БЖД

УМОВИ ТА СПОСОБИ ПЕРЕХОДУ НИЗОВОЇ ПОЖЕЖІ У ВЕРХОВУ

Проаналізовано умови та способи переходу низової пожежі у верхову. Описано основні способи та умови, які сприяють такому переходу: займання полум'ям, іскри, теплопередача, вертикальне горіння стовбурів та поширення вогню ярусами як всередині лісу, так і узліссям. Основними умовами є мала відстань від поверхні ґрунту до крон та гілок, горючі властивості наземного шару та мікрокліматичні умови, які впливають на перебіг низової пожежі, а також параметри деревостану

Ключові слова: лісова пожежа, низова пожежа, верхова пожежа, горючі властивості лісу, мікроклімат, структура деревостану.

Низова пожежа є менш небезпечною для лісового масиву, ніж верхова, та легше ліквідується. Верховна пожежа є більш нищівною, має значно більшу швидкість поширення, становить загрозу для об'єктів, розташованих у лісах або таких, що межують з лісовими масивами та потребує значних зусиль і засобів для боротьби з нею. Більшість лісових пожеж виникають як низові, окрім таких, причинами яких є блискавки, техногенні аварії та катастрофи (короткі замикання та обриви ліній електропередач, пожежі будівель та споруд, розташованих у лісах та поблизу них, вибухи боєприпасів на складах, аварії літальних апаратів та ін.). Проте за наявності певних сприятливих умов низова пожежа може перейти у верхову. У літературі, присвяченій лісовим пожежам, детально описано кожен з їх форм окремо, наведено їх основні характеристики, прогнозовано поведінку. Проте умовам та способам переходу від низової до верхової пожежі приділено недостатньо уваги.

Метою роботи є аналіз умов та способів переходу низової пожежі у верхову.

У роботі [1] І.С. Мелехов зазначає, що небезпека виникнення верхової пожежі залежить від того, яку частку в деревостані займають хвойні породи. На займання та горіння дерев хвойних порід впливає наявність ефірних олій та багаточисленність, яка сприяє вловлюванню іскор від вогню кронами та сповільненню просування вогню, час дії якого зростає, внаслідок чого пожежа перетворюється у суцільну. Рельєф місцевості, на думку І.С. Мелехова, впливає на виникнення верхової пожежі таким чином, що низова пожежа на сухих підвищен-